

Ποιητές της Θεσσαλονίκης. Μανόλης Αναγνωστάκης (1925-2005)

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Μιχ. Γ. Μπακογιάννης, Λέκτορας
Τμήμα Φιλολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μαθήματα 1ο – 3ο

Περίοδοι, έργα, συγγραφείς της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Περιεχόμενα ενότητας

- 9ος-1453: Απαρχές μέχρι την Άλωση.
- 1453-1821: Από την Άλωση ως την Επανάσταση.
- Επτανησιακή Σχολή (19ος αι.).
- Αθηναϊκή Σχολή (1830-1880). Ποίηση – Πεζογραφία.
- Γενιά του 1880. Ποίηση – Πεζογραφία.
- Καβάφης.
- Στο μεταίχμιο δύο αιώνων: Άγγελος Σικελιανός, Νίκος Καζαντζάκης, Κώστας Βάρναλης.
- Η λογοτεχνία του Μεσοπολέμου (1920-1940).
- Η μεταπολεμική λογοτεχνία (1944-1974).

Σκοποί ενότητας

- Να αποσαφηνιστούν τα όρια και να προσδιοριστούν οι περίοδοι της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (ΝΕΛ).
- Να παρουσιαστούν οι γενιές και οι σχολές της ΝΕΛ, με τα κύρια χαρακτηριστικά τους και τους βασικούς εκπροσώπους τους.
- Να συνδεθούν σημαντικά έργα της ΝΕΛ με τις προαναφερθείσες γενιές και σχολές.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

9ος αι.-1453:

ΑΠΑΡΧΕΣ ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ

Βασικοί σταθμοί 1ης περιόδου

- Δημοτικό τραγούδι (9ος-10ος αι.).
- Έπος του Βασιλείου Διγενή Ακρίτη (11ος αι.).
- Ποιήματα της αυτοκρατορικής αυλής (12ος-13ος αι.).
- Χρονικόν του Μορέως (14ος αι.).
- Ιπποτικά-ερωτικά μυθιστορήματα (14ος-15ος αι.).
- Λοιπή παραγωγή (14ος-15ος αι.).

Δημοτικό τραγούδι (9ος-10ος αι.)

- Οι απαρχές της λογοτεχνίας μας τοποθετούνται χρονικά στον 9ο αι., όταν και εμφανίζεται το δημοτικό τραγούδι και ειδικά τα ακριτικά δημοτικά τραγούδια.
- Τα δημοτικά τραγούδια κατέγραψε η λαογραφία και στη συστηματική μελέτη τους προχώρησε ο Νικόλαος Πολίτης (1852-1921).
- Δύο κατηγορίες δημοτικών τραγουδιών:
 - κυρίως άσματα.
 - διηγηματικά ή επύλλια.

Έντεχνη/προσωπική λογοτεχνική παραγωγή (εκτενή στιχουργήματα 11ου-15ου αι.)

- Έπος του Βασιλείου Διγενή Ακρίτη (11ος αι.).
- Ποιήματα της αυτοκρατορικής αυλής (12ος αι.).
- Χρονικόν του Μορέως (13ος-14ος αι.).
- Ιπποτικά-ερωτικά μυθιστορήματα (14ος-15ος αι.):
 - Λίβιστρος και Ροδάμνη, Καλλίμαχος και Χρυσορρή, Βέλθανδρος και Χρυσάντζα, Ιμπέριος και Μαργαρόνα, Φλόριος και Πλατζιαφλόρα.
- «Εθνικά» μυθιστορήματα – αλληγορικά και σατιρικά ποιήματα (14ος-15ος αι.).
- Ποιητές της Κρήτης (14ος-15ος αι.): Στέφανος Σαχλίκης, Μαρίνος Φαλιέρος.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

2η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

1453-1821:

**ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΩΣ ΤΗΝ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ**

Βασικοί σταθμοί 2ης περιόδου

- Η παραγωγή στη Διασπορά, στα τουρκοκρατούμενα και φραγκοκρατούμενα μέρη (16ος-17ος αι.).
- Κρητική Αναγέννηση (16ος αι.-17ος αι.).
- Νεοελληνικός Διαφωτισμός (18ος αι.).
- Πρόδρομοι του Σολωμού (18ος αι.).

Διασπορά, τουρκοκρατούμενα και φραγκοκρατούμενα μέρη

- Διασπορά (15ος-17ος αι.): Έλληνες λόγιοι στην Ιταλία, έργα με θεολογικό χαρακτήρα: Νικόλαος Σοφιανός (δημοτική πεζογραφία).
- Τουρκοκρατούμενα μέρη (17ος αι.):
 - Κύριλλος Λούκαρις.
 - θρησκευτικός ουμανισμός.
 - κορυδαλισμός (υπομνηματισμός αρχαίων έργων).
- Φραγκοκρατούμενα μέρη (15ος-16ος αι.):
 - Έντεχνα και δημοτικά λυρικά τραγούδια (Ρόδος, Επτάνησα).
 - Ερωτικά ποιήματα (Κύπρος: πετράρχισμός, εμφάνιση του σονέτου).

Κρητική Αναγέννηση (16ος -17ος αι.)

Κύρια ονόματα και έργα:

- Γ. Χορτάσης, Ερωφίλη.
- Β. Κορνάρος, Η Θυσία του Αβραάμ και Ερωτόκριτος (1713).
- Μπεργαδής, Απόκοπος (Βενετία, 1519).
- Κρητική ακμή (1570-1669): 8 θεατρικά (3 τραγωδίες, 3 κωμωδίες, 1 ποιμενικό και 1 θρησκευτικό δράμα) και 2 ποιήματα (Βοσκοπούλα και Ερωτόκριτος).

Νεοελληνικός Διαφωτισμός (18ος αι.)

Τρεις περίοδοι:

- 1770-1800: Ευγένιος Βούλγαρης, Κοσμάς ο Αιτωλός.
 - 1800-1820: Δημήτριος Καταρτζής, Αθανάσιος Ψαλίδας, Ρήγας.
 - 1800-1820: Αδ. Κοραής.
- Έμφαση στο γλωσσικό ζήτημα.
 - Έργα με πολιτικό περιεχόμενο (Ανώνυμος, Ελληνική Νομαρχία, 1806).
 - Πεζογραφία: Ανώνυμος του 1789· Ρήγας, Σχολείον των ντελικάτων εραστών (1790), Ιωάννης Καρατζάς, Έρωτος αποτελέσματα (1792).
 - Περιορισμένη ποιητική παραγωγή (Άνθη Ευλαβείας, Καισάριος Δαπόντες).

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

3η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ (19ος αι.)
ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ (1830-1880)
ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1880

ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ (19ος αι.)

- Ποίηση (λυρική, επικούρικη και σατιρική).
- Ποιητές: προσολωμικοί, σολωμικοί, μετασολωμικοί και εξωσολωμικοί.
- Πεζογραφία (Ελισάβετ Μαρτινέγκου Μουτζάν).
- Η περίπτωση της ποίησης του Κάλβου (γλώσσα, μέτρο).
- Κοινά γνωρίσματα:
 - Χρήση ομιλούμενης γλώσσας.
 - Θέματα: πατρίδα, φύση, έρωτας.
 - Καλλιέργεια του δοκιμίου (κριτικού και περί γλώσσας).
 - Παραγωγή θεατρικών έργων και μεταφράσεων αρχαίων ελληνικών και ξένων λογοτεχνών.
 - Τεχνοτροπίες: νεοκλασικισμός και ρομαντισμός.

ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ. ΠΟΙΗΣΗ (1830-1880)

- Απαρχές:
 - Παναγιώτης Σούτσος, Οδοιπόρος (1831).
 - Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής, Ο Δήμος κ' η Ελένη (1831).
- Κύριοι εκπρόσωποι:
 - Σπ. Βασιλειάδης, Γ. Ζαλοκώστας, Θ. Ορφανίδης, Δημ. Παπαρρηγόπουλος, και Αχ. Παράσχος.
- Χαρακτηριστικά:
 - Πρωταγωνιστές οι Φαναριώτες (Ναύπλιο, Αθήνα).
 - Εμφάνιση ρομαντισμού (επίδραση από γαλλικό ρομαντισμό).
 - Επιστροφή στο ένδοξο και ηρωικό παρελθόν.
 - Διάθεση μελαγχολική.
 - Χρήση λόγιας (αρχαϊζουσας) γλώσσας.

ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ. ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ (1830-1880)

- Απαρχές:
 - Παναγιώτης Σούτσος, Ο Λέανδρος (1834).
- Τάσεις:
 - Το είδος του μυθιστορήματος.
 - Μυθιστορήματα του ρομαντισμού.
 - Εστίαση στην τότε σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα.
 - Ιστορικά μυθιστορήματα (1850 κ.εξ.).
- Συγγραφείς και έργα (επιλογή):
 - Ιάκ. Πιτσιπίος [Πιτζιπιός;], Ο πίθηκος Ξουθ ή Τα ήθη του αιώνος (1848).
 - Γρ. Παλαιολόγος, Ο Πολυπαθής (1839).
 - Αλ. Ρ. Ραγκαβής, Αυθέντης του Μορέως (1850) και Ο Συμβολαιογράφος (1851).
 - Π. Καλλιγιάς, Θάνος Βλέκας (1855) .
 - Εμμ. Ροΐδης, Η Πάπισσα Ιωάννα (1866).
 - [Χαρ. Δημόπουλος], Η στρατιωτική ζωή εν Ελλάδι (1870-71).
 - Δημ. Βικέλας, Λουκής Λάρας (1879).

ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1880. ΠΟΙΗΣΗ

- Απαρχές:
 - Νίκος Καμπάς, Στίχοι.
 - Γ. Δροσίνης, Ιστοί αράχνης (1880).
- Νέα κινήματα/ρεύματα:
 - Παρνασσισμός.
 - Συμβολισμός.
- Κύριοι εκπρόσωποι:
 - Ιωάν. Γρυπάρης, Γ. Δροσίνης, Κ. Κρυστάλλης, Μιλτ. Μαλακάσης, Κ. Παλαμάς, Κ. Χατζόπουλος.
- Γενικά χαρακτηριστικά:
 - Χρήση ομιλούμενης, απελευθέρωση από τη λόγια/αρχαίζουσα γλώσσα και τον ρομαντισμό.
 - Γόνιμη συνάντηση με τον γαλλικό παρνασσισμό και συμβολισμό.
 - Κυρίαρχη μορφή ο Κωστής Παλαμάς, που επηρεάζεται συνθετικά από όλα τα μεγάλα κινήματα και τις ιδέες της εποχής του.
 - Τα πρώτα λογοτεχνικά περιοδικά (Η Τέχνη και Ο Διόνυσος).

ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1880. ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

- Απαρχές:
 - Διηγήματα Γ. Βιζυηνού (1883).
- Τάσεις:
 - Ηθογραφικό διήγημα, μυθιστόρημα (Γ. Βιζυηνός, Αλέξ. Παπαδιαμάντης, Ανδρ. Καρκαβίτσας).
 - Αστικό μυθιστόρημα (Γρ. Ξενόπουλος, Ιωάν. Κονδυλάκης).
 - Συμβολιστικό μυθιστόρημα (Κ. Χατζόπουλος, Το φθινόπωρο).
 - Κοινωνικό ή κοινωνιστικό διήγημα, μυθιστόρημα (Κ. Θεοτόκης, Δ. Βουτυράς).
 - Ελληνοκεντρικό μυθιστόρημα αγωγής (Π. Δέλτα, Ίων Δραγούμης).
- Γενικά χαρακτηριστικά:
 - Καλλιέργεια ηθογραφικού διηγήματος.
 - Η λαογραφία.
 - Έτος – σταθμός: 1883.
 - Τεχνοτροπίες: ρεαλισμός (ηθογραφικός ρεαλισμός), νατουραλισμός.
 - Γ. Ψυχάρης, Το Ταξίδι μου (1888) – Δημοτικισμός.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

4η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΣΤΟ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ ΤΩΝ ΔΥΟ ΑΙΩΝΩΝ (19ου και 20ου αι.)

Οι σημαντικότεροι λογοτέχνες της 4ης περιόδου

- Κ. Π. Καβάφης.
- Άγγελος Σικελιανός.
- Νίκος Καζαντζάκης.
- Κώστας Βάρναλης.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

- Περίοδοι:
 - 1886-1891 (ρομαντισμός).
 - 1891-1899 (συμβολισμός).
 - 1900-1910 (ωριμότητα).
 - 1911-1933 (ποιητικός ρεαλισμός).
- Θεματική:
 - Φιλοσοφικά, ιστορικά και ηδονικά ποιήματα.
- Ποιητική:
 - Ιστορία («χρονικός συνταυτισμός»).
 - Ειρωνεία (λεκτική, καταστασιακή).
 - Γλωσσική ποικιλία (ομιλούμενη, καθαρεύουσα, λόγια, τοπικών ιδιωμάτων και του πολιτικού ιδιώματος).

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ – ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ

- Άγγελος Σικελιανός
 - θρησκευτικός συγκρητισμός.
 - αντιλογοκρατία (Νίτσε).
 - μεγάλες συνθέσεις.
- Νίκος Καζαντζάκης
 - φιλοσοφικός στοχασμός.
 - μυθιστορηματική παραγωγή.
- Κώστας Βάρναλης
 - Εισαγωγή κοινωνικών και πολιτικών θεμάτων στην ποίηση.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

5η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ (1920-1940)

Η λογοτεχνία του Μεσοπολέμου

- Γενιά του 1920
 - (Μετασυμβολιστές).
- Γενιά του 1930
 - Ποίηση (Μοντερνισμός, Υπερρεαλισμός).
 - Πεζογραφία (Τάσεις: Αιολική Σχολή, Αστικό μυθιστόρημα, Σχολή της Θεσσαλονίκης).

ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1920. ΠΟΙΗΣΗ

- Απαρχές:
 - Ρ. Φιλύρας, Ρόδα στον αφρό (1911).
 - Κ. Ουράνης, Spleen (1912).
- Εκπρόσωποι:
 - Κ. Ουράνης, Τ. Άγρας, Μήτσος Παπανικολάου, Ναπ. Λαπαθιώτης, Μαρία Πολυδούρη, Κ. Γ. Καρυωτάκης.
- Χαρακτηριστικά:
 - Αποδέσμευση από τη μεγαλοστομία Γενιάς του 1880.
 - Ποίηση αυτοαναφορική.
 - Ρητορική του πόνου.
 - Προσομοίωση της ποίησης με τη μουσική.
 - Θεματικά μοτίβα: μνήμη, νοσταλγία και πόθος φυγής, ποιητικός λόγος που δεν είναι δραστηκός.

ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1930. ΠΟΙΗΣΗ

- Απαρχές – σταθμοί:
 - Γ. Σεφέρης, Στροφή (1931), Μυθιστόρημα 1935).
 - Ανδρ. Εμπειρικός, Υψικάμινος (1935).
- Εκπρόσωποι:
 - Γ. Σεφέρης, Οδ. Ελύτης, Ανδρ. Εμπειρικός, Ν. Εγγονόπουλος, Γ. Ρίτσος.
- Χαρακτηριστικά:
 - Τομές και ρήξεις με την παράδοση.
 - Διάλογος με το μυθικό, ιστορικό και λογοτεχνικό παρελθόν.
 - Ποίηση του Μοντερνισμού και του Υπερρεαλισμού.
- Γνωρίσματα μοντέρνας ποίησης ([Βαγενάς, 1984](#)):
 - ελεύθερος στίχος.
 - Δραματικότητα.
 - καθημερινό λεξιλόγιο.
 - άλογο/«σκοτεινό» στοιχείο.

ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1930. ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

- **Απαρχές:**
 - Φ. Κόντογλου, Pedro Cazas (1923).
- **Εκπρόσωποι:**
 - Στρ. Μυριβήλης, Ηλ. Βενέζης, Γ. Θεοδοκάς, Κ. Πολίτης, Άγγ. Τερζάκης, Μ. Καραγάτσης, Μ. Αξιώτη, Γ. Σκαρίμπας, Ν. Γ. Πεντζίκης.
- **Τάσεις:**
 - Αιολική Σχολή (πεζογράφημα-μαρτυρία).
 - Αστικός ρεαλισμός (αστικά ήθη).
 - Σχολή της Θεσσαλονίκης («εσωτερικός μονόλογος»).

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Αμπατζοπούλου Φραγκίσκη, «Το ΥΓ του Μανόλη Αναγνωστάκη. Η ποίηση έξω από τις σελίδες», στον σύμμεικτο τόμο Νάσος Βαγενάς (επιλογή), Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα, Αιγαίον, Λευκωσία 1996, σ. 183-191 [πρώτη δημοσίευση: 1984].
- Αποστολίδου Βενετία, Λογοτεχνία και Ιστορία στη μεταπολεμική Αριστερά. Η παρέμβαση του Δημήτρη Χατζή 1947-1981, Πόλις, Αθήνα 2003.
- Αράγης Γιώργος, «Η παρουσία του Αναγνωστάκη στους ποιητές της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς», περ. Αντί 527-528 (30.7.1993) 50-54.
- Αργυρίου Αλέξ. - Ζήρας Α. - Κοτζιάς Α. - Κουλουφάκος Κ., «Το οδυνηρό πέρασμα στην πολιτικοποίηση», περ. Διαβάζω 5/6 (Νοέμ. 1976-Φεβρ. 1977) 62-83.
- Αργυρίου Αλέξ., «Εισαγωγή στη Μεταπολεμική ποίηση», στο Κείμενα περί κειμένων, Σοκόλης, Αθήνα 1995, σ. 211-222.
- ———, Μανόλης Αναγνωστάκης. Νοούμενα και υπονοούμενα της ποίησής του, Γαβριηλίδης, Αθήνα 2004 [μελέτες δημοσιευμένες κατά τα έτη 1982-2001].

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Βαγενάς Νάσος, Για έναν ορισμό του μοντέρνου στην ποίηση, Στιγμή, Αθήνα 1984.
- ———, «Ξαναδιαβάζοντας τον Αναγνωστάκη», στον σύμμεικτο τόμο Νάσος Βαγενάς (επιλογή), Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα, Αιγαίον, Λευκωσία 1996, σ. 293-302 [πρώτη δημοσίευση: 1994].
- Βαρβέρης Γιάννης, «Ο “Στόχος” τότε και τώρα», περ. Αντί 527-528 (30.7.1993) 22-23.
- Βούλγαρης Κώστας, «Από τον Καρυωτάκη στον Αναγνωστάκη» Αντί 37, 527-528 (30.7.1993) 56-65.
- Βουρνάς Τάσος, «Η “ποίηση της ήττας” και η ήττα της κριτικής», περ. Επιθεώρηση Τέχνης 109 (Ιαν. 1964) 6-12.
- Δαββέτας Νίκος, «Όψεις του Εμφυλίου στην ποίηση των Γ. Παυλόπουλου, Μ. Αναγνωστάκη, Τ. Σινόπουλου», περ. Νέα Εστία 1743 (Μάρτ. 2002) 436-443.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Δάλλας Γιάννης, «Η περιπέτεια του μοντέρνου ποιητικού λόγου. Απόψεις», περ. Κριτική 4/5 (Ιούλ.-Οκτ. 1960) 165-173 = Πλάγιος Λόγος. Δοκίμια κριτικής εφαρμογής, Καστανιώτης, Αθήνα 1989, σ. 11-38.
- ———, «Η μεταπολεμική ποίηση και ο Μανόλης Αναγνωστάκης», στο Πλάγιος Λόγος, ό.π., σ. 197-274.
- ———, Μανόλης Αναγνωστάκης. Ποίηση και ιδεολογία, Κέδρος, Αθήνα 2007 [περιλαμβάνει μελέτες δημοσιευμένες κατά τα έτη 1972-2005].
- Δασκαλόπουλος Δημήτρης, «Σχεδιάσμα βιβλιογραφίας Μανόλη Αναγνωστάκη», περ. Αντί 527-528 (30.7.1993) 85-96.
- Ζήρας Αλέξης, «Το Υ.Γ. ως άρνηση της ερμηνείας», περ. Αντί 527-528 (30.7.1993) 36-39.
- Θασίτης Πάνος, «Κοινωνικοί προσδιορισμοί στην ποίηση. Σχεδιάσμα», στο Τα δοκίμια (1957-1983), Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1990, σ. 93-106 [πρώτη δημοσίευση: 1966].
- Ιλίνσκαγια Σόνια, Η Μοίρα μιας γενιάς: Συμβολή στη μελέτη της μεταπολεμικής πολιτικής ποίησης στην Ελλάδα (μτφρ. Μήτσος Αλεξανδρόπουλος), Κέδρος, Αθήνα 21986 (11976).
- ———, «Η πρώτη μεταπολεμική ποιητική γενιά: μια νέα ματιά σε παλαιότερη θεώρηση», στο Επισημάνσεις. Από την πορεία της ελληνικής ποίησης του 20ού αιώνα, Πολύτυπο, Αθήνα 1992, σ. 38-76.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Κεχαγιόγλου Γιώργος, «Θεματογραφία της πρώτης μεταπολεμικής ποιητικής γενιάς», στον σύμμεικτο τόμο Σωκράτης Σκαρτσής (επιμ.), Πρακτικά Πρώτου Συμποσίου Νεοελληνικής Ποίησης, Πανεπιστήμιο Πατρών (3-5 Ιουλ. 1981), τόμος Α΄, Γνώση, Αθήνα 1982, σ. 59-68.
- Κοκόλης Ξ. Α., Δώδεκα ποιητές, Θεσσαλονίκη 1930-1960, Εγνατία, Θεσσαλονίκη [1979].
- ———, «Σε τι βοηθά λοιπόν...» η ποίηση του Μανόλη Αναγνωστάκη. Μελέτες και σημειώματα, Νεφέλη, Αθήνα 2001 [μελέτες δημοσιευμένες κατά τα έτη 1979-1997].
- Κοτζιά Ελισάβετ, «Η σταδιακή κατάλυση των αρχών του σοσιαλιστικού ρεαλισμού στο πεδίο των ιδεών στη δεκαετία 1955-1965», περ. Νέα Εστία 1743 (Μάρτ. 2002) 404-414.
- Κουλουφάκος Κώστας, «Μανόλη Αναγνωστάκη: “Τα Ποιήματα”, (1941-1956)», στον σύμμεικτο τόμο Νάσος Βαγενάς (επιλογή), Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα, Αιγαίον, Λευκωσία 1996, σ. 48-52 [πρώτη δημοσίευση: 1957].
- Λαμπρίδης Μανόλης, «Μανώλη [sic] Αναγνωστάκη: Τα ποιήματα», στον σύμμεικτο τόμο Νάσος Βαγενάς (επιλογή), Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα, Αιγαίον, Λευκωσία 1996, σ. 37-47 [πρώτη δημοσίευση: 1956].

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Λειβαδίτης Τάσος, «Η ποίηση της ήττας. Ένα θέμα για διερεύνηση», περ. Επιθεώρηση Τέχνης 141 (Σεπτ. 1966) 132-136.
- Λεοντάρης Βύρων, Η Ποίηση της ήττας, Έρασμος, Αθήνα 1983 [πρώτη δημοσίευση: 1963].
- ———, Κείμενα για την ποίηση, Νεφέλη, Αθήνα 2001.
- Μαρωνίτης Δ. Ν., Ποιητική και πολιτική ηθική. Πρώτη Μεταπολεμική Γενιά. Αλεξάνδρου – Αναγνωστάκης – Πατρικίος, Κέδρος, Αθήνα 31984 [επιφυλλίδες δημοσιευμένες κατά τα έτη 1975-1976 και ένα ανθολόγιο ποιημάτων].
- ———, «Ποίηση και Ιστορία. Μανόλης Αναγνωστάκης “Θεσσαλονίκη, μέρες του 1969 μ.Χ.”», στο Διαλέξεις, Στιγμή, Αθήνα 1992, σ. 99-118.
- Μέντη Δώρα, Μεταπολεμική πολιτική ποίηση. Ιδεολογία και ποιητική, Κέδρος, Αθήνα 1995.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Μερακλής Μ. Γ., Η σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία (1945-1970) Ι. Ποίηση, Κωνσταντινίδης, Θεσσαλονίκη [1971].
- ———, «Μικρά εισαγωγικά στην ελληνική μεταπολεμική ποίηση», στον σύμμεικτο τόμο Σωκρ. Λ. Σκαρτσής (επιμ.), Πρακτικά Έκτου Συμποσίου Ποίησης. Νεοελληνική μεταπολεμική ποίηση (1945-1985), Γνώση, Αθήνα 1987, σ. 25-37.
- Μαρκόπουλος Γιώργος, Εκδρομή στην άλλη γλώσσα. Αλεξάνδρου, Αναγνωστάκης, Λειβαδίτης, Δούκαρης, Κατσαρός, Κωσταβάρας, Πατρίκιος, Ρόπτρον, Αθήνα 1991.
- Μουλλάς Παν., «Ο κριτικός λόγος της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς», στο Παλίμψηστα και μη. Κριτικά δοκίμια, Στιγμή, Αθήνα 1992, σ. 201-213.
- ———, Τρία κείμενα για τον Μανόλη Αναγνωστάκη, Στιγμή, Αθήνα 1998.
- Μπακογιάννης Μιχ. Γ., «Αντιπαραθέσεις στους κόλπους της αριστεράς: Μια βιβλιοκρισία του Μ. Αναγνωστάκη και οι αντιδράσεις», περ. Το Δέντρο 129-130 (Οκτ.-Δεκ. 2003) 134-138.
- ———, «Η υποδοχή της ποίησης του Μανόλη Αναγνωστάκη από την κριτική της αριστεράς (1955-1962)», στον συλλογικό τόμο Περικλής Σφυρίδης (επιμ.), Η ποίηση της Θεσσαλονίκης στον 20ό αιώνα, Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 136-149.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Μπακογιάννης Μιχ. Γ., Το περιοδικό «Κριτική» (1959-1961). Μια δοκιμή ανανέωσης του κριτικού λόγου, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 2004.
- ———, «Μανόλης Αναγνωστάκης: Λόγος περί ποίησης», στον σύμμεικτο τόμο Χρήστος Μουχάγιερ (επιμ.), Μνήμες Επταπυργίου. Η περίπτωση του ποιητή Μανόλη Αναγνωστάκη, Κέντρο Ιστορίας Δήμου Συκεών και 2Ο Γυμνάσιο Συκεών, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 59-66.
- Μπεκατώρος Στέφανος, Μανόλης Αναγνωστάκης. Η Εποχή και το Πρόσωπο. Ένα πλησίασμα, Μπουκουμάνης, Αθήνα 1974.
- Ντουνιά Χριστίνα, Κ. Γ. Καρυωτάκης. Η αντοχή μιας αδέσποτης σφαίρας, Καστανιώτης, Αθήνα 22001.
- Orsina Vincenzo, Ο Στόχος και η σιωπή: Εισαγωγή στην ποίηση του Μ. Αναγνωστάκη (πρόλογος – επιμέλεια: Αλέξης Ζήρας, μτφρ. Αυγή Καλογιάννη), Νεφέλη, Αθήνα 1995.
- Παπαδάκη Ειρήνη, Πίνακας λέξεων των ποιημάτων του Μανόλη Αναγνωστάκη, δημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία (Διδάσκων: Αλέξ. Αργυρίου), Ρέθυμνο 1994.
- Παύλου Σάββας, Ο ποιητής Μανούσος Φάσσης λίβελλος εναντίον Μανόλη Αναγνωστάκη, Πενταδάκτυλος, Αθήνα 1989.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Πιπίνης Γιάννης, Μανόλης Αναγνωστάκης. Ένας φανατικός πεζοπόρος της ποίησης, Σοκόλης, Αθήνα 1999 [κείμενα δημοσιευμένα κατά τα έτη 1993-1996].
- Σαββίδης Γ. Π., «Το στίγμα της πρώτης μεταπολεμικής ποιητικής γενιάς», στον σύμμεικτο τόμο Σωκρ. Λ. Σκαρτσής (επιμ.), Πρακτικά Πρώτου Συμποσίου Νεοελληνικής Ποίησης, τ. Α΄, Γνώση, Αθήνα 1983, σ. 27-34.
- Τζούμα Άννα, Ο Χρόνος. Ο Λόγος. Η ποιητική δοκιμασία του Μανόλη Αναγνωστάκη· μια οπτική, Νεφέλη, Αθήνα 1992.
- Τσακνιάς Σπύρος, «Μανόλης Αναγνωστάκης Το περιθώριο '68-'69», στον σύμμεικτο τόμο Νάσος Βαγενάς (επιλογή), Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα, Αιγαίον, Λευκωσία 1996, σ. 158-163 [πρώτη δημοσίευση: 1980].
- Φραντζή Άντεια, Ούτως ή άλλως: Αναγνωστάκης, Εγγονόπουλος, Καχτίσης, Χατζής, Πολύτυπο, Αθήνα 1988.
- ———, «Τα “ανένταχτα” του Μανόλη Αναγνωστάκη. Προϋποθέσεις, ιστορικά συμφραζόμενα και ένταξή τους στο σύνολο του έργου», περ. Νέο Επίπεδο 32 (Νοέμ. 2000) 10-20 [πρώτη δημοσίευση: 1997].

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Χουρμούζιος Αιμίλιος, «Μανόλη Αναγνωστάκης: “Εποχές”, Ι, ΙΙ. (Θεσσαλονίκη, 1945, 1948)», στον σύμμεικτο τόμο Νάσος Βαγενάς (επιλογή), Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα, Αιγαίον, Λευκωσία 1996, σ. 9-12 [πρώτη δημοσίευση: 1951].
- Χριστοδούλου Δημήτρης, «Η Κριτική και η Πρώτη Μεταπολεμική Ποιητική Γενιά», στον σύμμεικτο τόμο Σωκρ. Λ. Σκαρτσής (επιμ.), Πρακτικά Δεύτερου Συμποσίου Ποίησης, Γνώση, Αθήνα 1983, σ. 255-260.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Παράλληλο υλικό στο Διαδίκτυο

- [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας](#): Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές
 - πλούσιο υλικό για τη ζωή και το έργο του ποιητή (χρονολόγιο, εργογραφία, βιβλιογραφία και δικτυογραφία κ.ά.).
 - ψηφιοποιημένα όλα τα ποιήματα της συγκεντρωτικής έκδοσης με δυνατότητα αναζήτησης.
 - ενδεικτική και όχι εξαντλητική καταγραφή δίσκων με [μελοποιήσεις και αναγνώσεις](#) ποιημάτων του.
- [Πολιτιστικός Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας](#):
 - Αποσπάσματα κειμένων του Αναγνωστάκη.
 - Αποσπάσματα άρθρων για το έργο του.
- [Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#): Ο ποιητής διαβάζει ποιήματά του.
- [Η δε πόλις ελάλησεν. Θεσσαλονίκη \(Μ. Αναγνωστάκης\)](#) (ψηφιακό αρχείο ΕΡΤ, 1992, σκηνοθεσία Βασίλη Παπαβασιλείου).

Μανόλης Αναγνωστάκης

Παράλληλο υλικό στο Διαδίκτυο

- [Μανόλης Αναγνωστάκης: Δεκαπέντε και μία κινούμενες εικόνες](#) (ψηφιακό αρχείο ΕΡΤ, 2007, εκπομπή Παρασκήνιο του Λάκη Παπαστάθη).

«Δυο χρόνια μετά τον θάνατο του ποιητή Μανόλη Αναγνωστάκη, η εκπομπή συνέλεξε όλες σχεδόν τις κινηματογραφικές και τηλεοπτικές εικόνες του. Ερασιτεχνικές οικογενειακές λήψεις των αρχών της δεκαετίας του '60, πλάνα από την πολιτική του δράση, από τιμητικές εκδηλώσεις γι' αυτόν, από παρουσιάσεις βιβλίων του, συνεντεύξεις στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο και απαγγελίες ποιημάτων του από τον ίδιο.» (από το εισαγωγικό σημείωμα της εκπομπής).

- [Περιπέτεια ενός ποιήματος](#) (ψηφιακό αρχείο ΕΡΤ, 1990, σκηνοθεσία Μιχάλη Γαλανάκη).

«Το επεισόδιο της εκπομπής είναι αφιερωμένο στη μελοποιημένη ποίηση του ΜΑΝΟΛΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ, ενώ μαρτυρίες φιλικών του προσώπων από το χώρο της μουσικής και των ραμμάτων, αναφέρονται στην προσωπικότητα του ποιητή, καθώς και στο έργο του.» (από το εισαγωγικό σημείωμα της εκπομπής).

Τέλος Μαθήματος

Επεξεργασία: Ευθυμία Χ. Πέτκου,
Δρ. Νεοελληνικής Φιλολογίας
Θεσσαλονίκη, 28-2-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

